

مازگشت به قرآن

راه ردها، راهکارها و چالش ها

دکتر حمید احمدیان

عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان

بازگشت به قرآن

راهبردها، راهکارها و چالش‌ها

حمید احمدیان

همه: وهشکده مطالعات اسلامی اصفهان

ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه اصفهان

ویراستار: سمیه دقاغیان

چاپ: نگا

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۱

شماره: ۱۰

قیمت: ۱۲۰۰۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: اصفهان، خیابان شمس، پلاک ۱۰۰، کوچه سرلت، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه

علمیه قم - شعبه اصفهان

تلفن و دورنگار: ۴-۲۰۸۰۰۱۳

مراکز پخش:

اصفهان، تلفن: ۳۷۲۲۰۳۷۰، قم، نس و در: ۳۷۷۴۳۴۲۶، تهران، تلفن: ۶۶۹۵۱۵۳۴

وبسایت: www.morsalat.com پست الکترونیک: nashr.disf@dtc.ac.ir

سرشناسه:

۱۳۴۵- احمدیان، حمید

عنوان و نام پدیدآور:

بازگشت به قرآن: راهبردها، راهکارها و چالش‌ها/ حمید احمدیان

مشخصات نشر:

اصفهان، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه اصفهان ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری:

۲۶۴ ص

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۷۱۲۹-۲۶-۵

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت:

کتابنامه

کتابنامه:

[۲۴۸-۲۴۲]

موضوع:

قرآن- بررسی و شناخت

موضوع:

تفسیر

شناسه افزود:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شعبه اصفهان

رده‌بندی کنگره:

۱۳۹۴ ب ۳۲ الف ۶۵/۴ BP

رده‌بندی دیویی:

۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۰۴۵۱۸

فهرست مطالب

۱۳.....	پیشگفتار
۱۷.....	دیدگاه امام خمینی (ره) درباره بازگشت به قرآن
	بخش اول
	مراحل تفسیر
۲۵.....	تفسیر در عصر پیامبر و صحابه
۲۵.....	ویژگی های تفسیر در عصر سنی
۲۶.....	تفسیر در عصر تابعین
۲۶.....	ویژگی های تفسیر تابعین
۲۷.....	مرحله تألیف
	بخش دوم
	مکتب های تفسیری
۳۰.....	تفسیر روایی محض
۳۰.....	تعریف مکتب تفسیری روایی محض
۳۱.....	برخی تفسیرهای روایی محض
۳۱.....	۱. تفسیرهای غیر مستقل
۳۱.....	۲. تفسیرهای مستقل

۳۱.....	دیدگاه موافقان تفسیر روایی
۳۴.....	دلایل موافقان
۳۴.....	دلایل قرآنی
۳۵.....	دلایل روایی
۳۷.....	نتیجه‌گیری
۳۸.....	۱. پیش روایت‌های تفسیری
۳۹.....	تفسیر قرآن به قرآن
۴۰.....	تفسیر بر عقل جتهادی
۴۲.....	موافقان و مخالفان این تفسیر
۴۲.....	مخالفان
۴۳.....	موافقان
۴۶.....	مبانی تفسیر عقلی اجتهادی
۴۷.....	دلایل صحت تفسیر اجتهادی
۴۷.....	دلایل قرآنی
۵۰.....	ویژگی‌های مکتب عقلی اجتهادی

بخش سوم

انواع تفسیر عقلی جهادی

۵۱.....	ارزش تفسیر عقلی اجتهادی
۵۳.....	مکتب علمی
۵۵.....	موافقان و مخالفان این مکتب
۵۵.....	دیدگاه موافقان
۵۵.....	شیخ طنطاوی جوهری

فهرست مطالب ۷

۵۹	عبدالرزاق نوفل
۶۰	مهندس مهدی بازرگان
۶۲	دیدگاه مخالفان
۶۲	ابواسحاق شاطبی (م ۷۹۰ ق)
۶۲	شیخ شلتوت
۶۴	سید قطب
۶۶	لامه طباطبایی
۶۶	دیدگاه مؤلف
۷۳	در قرآن همه - دریافت نمی شود
۸۱	تفاوت تطبیق قرآن با نظریه های علمی
۸۱	و تفصیل علمی قرآن
۸۲	تطبیق قرآن بر نظریه های علمی
۸۳	تفصیل علمی مفاهیم قرآن
۸۵	تفسیر عددی قرآن
۸۶	تفسیر اجتماعی
۹۰	تفسیر ادبی
۹۱	تفسیرهای ادبی معتدل
۹۲	لغت
۹۲	صرف
۹۳	نحو
۹۴	بلاغت
۹۵	پیام آیه
۹۶	تفسیرهای ادبی افراطی

تفسیر باطنی محض	۹۸
باطنیان (اسماعیلیه) و نقد تفسیرهای آنان	۹۹
متصوفه	۱۰۲
نقد تفسیرهای متصوفه	۱۰۳
ظاهر قرآن حجت است، نه معنای باطنی آن	۱۰۵
تفسیر باطنی یکی از موانع بازگشت به قرآن	۱۰۸
تفاوت تفسیر صوفیه با تفسیر عرفانی	۱۱۲
تفاوت تفسیر عقلی اجتهادی با تفسیر به رأی	۱۱۵
تفاوت تفسیر به رأی	۱۱۵
نتیجه گیری	۱۱۶

بخش چهارم

تفسیر انوب - ایده آل

ویژگی های تفسیر خوب و ایده آل	۱۱۹
چهار تفسیر برجسته	۱۲۰
تفسیرالمیزان	۱۲۰
تفسیر نمونه	۱۲۲
تفسیر المنار	۱۲۴
تفسیر فی ظلال القرآن	۱۲۵

بخش پنجم

برتری قرآن بر تفسیرها و مذاهب

برتری قرآن بر تفسیرها	۱۲۷
برتری قرآن بر همه مذاهب	۱۲۹

بخش ششم

تدبر در قرآن، فهم قرآن، عملکرد به قرآن

تدبر در قرآن.....	۱۳۵
معنای تدبر.....	۱۳۷
امکان تدبر در همه قرآن.....	۱۴۰
نمونه‌هایی از تدبر صحابه و اولیاء الله در قرآن.....	۱۴۴
تذوت قرآن نباید مانع تدبر شود.....	۱۴۹
فهم قرآن.....	۱۵۰
قرآن مهم و نا مهم نیست.....	۱۵۰
دلایل آسان فهم قرآن، آن.....	۱۵۲
آیه‌ها.....	۱۵۲
روایت‌ها.....	۱۵۲
دلیل عقلی.....	۱۵۵
نسبی‌گرایی در فهم متون.....	۱۵۶
هرمنوتیک و پیامدهای آن.....	۱۵۷
علت اختلاف فهم‌ها در متون.....	۱۵۸
عمل کردن؛ هدف بنیادین قرآن.....	۱۵۸
نمونه‌هایی از عمل به قرآن.....	۱۶۱
پرهیز از تأمل و تدبر در پدیده‌های غیبی.....	۱۶۲

بخش هفتم

پرهیز از پرداختن به پدیده‌های غیبی و تفسیر عقلی معجزات و اسرائیلیات

۱. پرهیز از پرداختن به جزئیات.....	۱۶۷
------------------------------------	-----

۲. تفسیر مادی پدیده‌های غیبی ۱۶۸
- مکتب پوزیتیویستی و نقد آن ۱۷۱
- دیدگاه سید قطب ۱۷۱
- دیدگاه محمد عبده ۱۷۳
- دیدگاه محمد مصطفی مراغی ۱۷۴
- پرهیز از تفسیر عقلی خارق‌العاده‌ها و معجزه‌های قرآن ۱۷۵
- دیدگاه علامه طباطبائی ۱۷۸
- پرهیز از اساطیرات ۱۸۲
- انواع اساطیرات ۱۸۳
- پردازنده ۴ جلدی از آیات ۱۸۳
- توهین‌کننده پیامبران ۱۸۵
- توهین به حضرت داور (ع) ۱۸۵
- توهین به حضرت پیامبر (ص) ۱۸۸
- افسانه‌های غرائب و آیه‌های شیطانی ۱۹۰
- موضع امامان و برخی صحابه پیامبر در مقابل اساطیرات ۱۹۳
- قرآن کتاب تاریخ نیست ۱۹۳
- توجه به هدف‌های اصلی هر سوره ۱۹۶
- پرهیز از داستان‌های ساختگی و افسانه‌ای ۱۹۸

بخش هشتم

حمل آیه‌های قرآن بر معنای عام

- آیه‌های قرآن خاص نیستند ۲۰۱
- قاعدۀ جری و تطبیق ۲۰۲
- جری و تطبیق در تفسیرهای اهل سنت ۲۰۵

تطبیق ناروا و مردود.....	۲۰۸
ارزش روایت های تطبیق ناروا.....	۲۱۳
تفاوت جری با تطبیق ناروا.....	۲۲۱
هدف های پنهان جاعلان حدیث.....	۲۲۱

بخش نهم

توجه به یکپارچگی و هدف های کلی هر سوره

دانشاه محمود شحاته.....	۲۲۵
۱. «تیسیر رایمن» خداوند متعال.....	۲۳۰
۲. داستان های سوره هود.....	۲۳۱

بخش دهم

در نظر گرفتن معنای واژه ها، مرتب، طبق زمان نزول، رعایت ترتیب نزول در

مطالعه قرآن و تفسیر

خلاصه مقدمه سید قطب بر سوره بقره.....	۲۳۲
در نظر گرفتن معنای واژه های قرآن، طبق زمان رول.....	۲۳۵
بی توجهی به معانی ذهنی ثابت شده.....	۲۳۹
رعایت ترتیب نزول در مطالعه تفسیر.....	۲۴۰
کتابنامه.....	۲۴۲
آیات.....	۲۴۹
اصطلاحات.....	۲۵۲
اعلام.....	۲۵۵
روایات.....	۲۵۹
سوره ها.....	۲۶۰
کتابها.....	۲۶۲

پیسگفتا

هدف مطالعاتی و تحقیقاتی این نوشتار، بررسی و مطالعه «موانعی» است که در راه فهم قرآن و مطالعه و شناخت تفسیرها و بازگشت دوباره به این کتاب آسمانی وجود دارد.

قرآن، ابتدا در میان قوم عرب نازل شد. سپس به دیگر سرزمین‌های مجاور راه یافت. مطالعه تاریخ این مناطق، پیس و پس از نزول قرآن بیانگر این حقیقت است که این کتاب، به رهبری پیامبر ﷺ، انقلاب بزرگ در آن دیار ایجاد کرد. دربارهٔ جاهل و عقب ماندگی قوم عرب، نباید مبالغه کرد. تاریخ آنان قبل از اسلام صفحه‌های سیاه و سفیدی دارد. عرب‌ها در کنار جاهل و عقب ماندگی، ویژگی‌های اخلاقی و الایی داشتند. بخشندگی، مهمان نوازی، شجاعت، شجاعت، و انگیزه دفاع از همسایه، عفت، ایثار و وفا از جمله ویژگی‌های والای آنان بود. قرآن این ویژگی‌ها را که در جهتی غیر الهی و افراطی قرار گرفته بود، تعدیل کرد و در مسیر الهی قرار داد. عرب‌هایی که دیروز به خاطر دفاع از شترشان دیگران را می‌کشتند، پس از اسلام آموختند که باید جانشان را در راه خدا تقدیم کنند، نه در راه شترشان. دین اسلام عرب‌ها را از نظر اخلاقی و رابطه‌های انسانی به شکل

خارق العاده ای متحول کرد. فردی که تا دیروز دختر خود را زنده به گور می کرد، پس از اسلام از منادیان حقوق زن شد و آنانی که تا دیروز بت یا آتش می پرستیدند، بعد از اسلام از بهترین موحدان تاریخ شدند. به قطع، این تحوّل عظیم، به فضل قرآن و تعالیم آن بوده است.

ژوزف هوردویچ، دانشمند و خاورشناس درباره قرآن و تأثیر آن بر پیشرفت مسلمانان می گوید: قرآن عامل بسیار مهمی در بالا بردن فکر مسلمانان بود. قرآن آن را به پژوهش های علمی و پدید آوردن اندیشه ها سوق داد. قرآن موجب و انگیزه بشیروی مسلمانان، در سرزمین های اروپا گردید. در آنجا، هنگامی که تاریکی مابین خاور و غرب را گرفته بود، اینان مشعل های انسانیت را برافروختند و به آستان علم، خدماتی شایسته کردند. علوم گذشتگان را دگر بار نیرو بخشیدند و به شرق و غرب، فلسفه یونانی، ستاره شناسی و معماری آموختند و ما را در مسیر نهضت جدید راه را روشن کردند. از این رو ما هر بار که سقوط غرناطه، پایتخت مسلمانان اسپانیا، را به خاطر می آوریم، نمی توانیم از ریختن اشک، خودداری کنیم.^۱

چون قرآن عامل پیشرفت جهان اسلام بود، سبب ترقی و ترقی های عقب ماندگی مسلمانان را در همین عرصه، باید جستجو کرد. مسلمانان از زمانی که به قرآن پشت کردند روی خوش ندیدند. به قول پرنس ژیبوی: «موضع ایتالایی»^۲ مسلمین همین که در پیروی قرآن و خواندن آن و عمل به خیرات و احکامش سستی و بی حالی نشان دادند، نیروی سعادت و فرشته سیادت نیز با این بی اعتنائی از آن ها دور شد و آن همه عزّت و قدرت و خرسندی و عظمت از افق حیات آن ها رخت برپست و به جایش اهریمن اسارت و بندگی جانشین شد.

۱. اسلام شناسی غرب، ص ۱۸۰، اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب، ص ۴۶، به نقل از محمد مهدی عقیلی، قرآن از دیدگاه یکصد و چهارده دانشمند جهان، ص ۱۵.

دشمنان از این فرصت بر آن‌ها تاختند و حلقه وار، چون میکروب، اجتماع آن‌ها را در میان گرفتند و آن‌ها را به روزگار کنونی اسیر و مقید ساختند. آری، این همه بدبختی‌ها و تیره روزی‌های مسلمین از مراعات نکردن قوانین قرآن بوده. در این امر بزرگ هیچ گناهی متوجه اسلام [و قرآن] نیست. آیا حقیقتاً چه ایرادی را می‌شود بر این آئین پاک گرفت.^۱

۱. حقیقت اسلام در نظر دیگران، ص ۳۷، به نقل از: محمد مهدی علیقلی، قرآن از دیدگاه یکصد و چهارده دانشمند جهان، ص ۴۲ تا ۴۳.